

แนวทางการจัดการน้ำในชุมชนอย่างยั่งยืน

หลายๆ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบกับปัญหาภัยแล้งอย่างหนักในหลายๆ พื้นที่โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันชุมชนในแต่ละพื้นที่แต่ละแห่งจะมีการจัดการในเรื่องแหล่งน้ำของชุมชนตนเอง เพื่อบริหารจัดการแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้สามารถเพียงพอให้ชุมชนได้มีไว้ใช้ตลอดฤดูแล้ง

ดังตัวอย่างที่นำมาบอกเล่าในที่นี้ ขอยกตัวอย่าง “ชุมชนอีเซ” ซึ่งเป็นตำบลขนาดเล็กในจังหวัดศรีสะเกษ มักประสบปัญหาเรื่องน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่สูงกว่าแหล่งน้ำ ทำให้การนำน้ำมาใช้เป็นไปด้วยความลำบาก อบต.อีเซ จึงได้เข้าร่วมโครงการเครือข่ายรวมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สสส.) และได้ร่วมเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เข้ามาปรับใช้ผ่านการเรียนรู้ปัญหาและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ค้นหาภูมิปัญญาของตนเอง ตลอดจนมีการเชื่อมโยงและประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับพื้นที่ เน้นการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์เป็นแนวทางพัฒนา ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่น เข้มแข็ง มีสุขภาวะที่ดี จากการเรียนรู้ผ่านโครงการของ สสส. ดังกล่าว ได้พัฒนาให้เกิดแหล่งเรียนรู้การจัดการน้ำบ้านอีเซ ขยายไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ เชื่อมโยงกับการรณรงค์ด้านความมั่นคงทางอาหาร เพื่อให้คนในชุมชนอีเซบริโภคอาหารที่ปลอดภัย เกิดกลุ่มอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า ร่วมกันสร้างจิตสำนึก ลงพื้นที่สำรวจดูแลรักษาทรัพยากรในชุมชน และมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งในส่วนนี้มีการสอดแทรกเรื่องการจัดการน้ำ การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ แก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

แนวทางการจัดการน้ำในชุมชนอย่างยั่งยืน มี 4 ปัจจัย ได้แก่

1. การกักเก็บน้ำฝน

การใช้อ่างเก็บน้ำหรือภาชนะอื่นๆ กักเก็บน้ำฝน ทำให้มีน้ำใช้ทั้งชุมชน ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกใหม่อะไรสำหรับคนไทย เรารู้จักการกักเก็บน้ำฝนเพื่อไว้ใช้มาตั้งแต่อดีต ที่สามารถนำมาใช้ในการทำการเกษตรหรืออื่นๆ แต่หากมีการนำมาใช้อาบ ต้ม หรือใช้ทำอาหาร จะต้องมีการบำบัดให้ถูกสุขลักษณะอนามัยก่อน เพื่อไม่ให้มีผลต่อสุขภาพ

2. ปลูก “พืชใช้น้ำน้อย”

หลังฤดูทำนา ลดความเสี่ยง เสริมรายได้เกษตรกร เช่น พืชตระกูลถั่ว มะละกอ ฟักทอง แก้วมังกร มะพร้าว มันสำปะหลัง เป็นต้น โดยการปลูกพืชใช้น้ำน้อยช่วยลดปริมาณการใช้น้ำได้ค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับข้าว ลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง พร้อมทั้งลดปัญหาการแย่งชิงน้ำเพื่อการเกษตรด้วย หากปลูกพืชไร่น้ำน้อยสลับกับการปลูกข้าวจะช่วยอนุรักษ์ดิน และน้ำดีกว่าการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังช่วยแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม ช่วยปรับปรุงบำรุงดินและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินได้ เช่น เศษซากพืชตระกูลถั่วจะช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน ช่วยปรับโครงสร้างของดินและลดการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวได้ ขณะเดียวกันยังช่วยลดวงจรการระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าว และรักษาระบบนิเวศในนาข้าวให้สมดุลด้วย

3. บริหารจัดการแหล่งน้ำในชุมชน

การบริหารจัดการน้ำตั้งแต่ต้นน้ำ เช่น การขุดลอกขยายคลองธรรมชาติเดิม เพื่อดักน้ำหลากไหลลงทางน้ำไว้ นำน้ำหลากส่งตามแนวคลอง กักเก็บไว้ตามสระน้ำแก้มลิง หรือบ่อกักเก็บน้ำเพื่อสำรองน้ำในชุมชนทำให้มีน้ำใช้ยามหน้าแล้ง และช่วงฝนทิ้งช่วง

4. ปลูกฝังการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าแก่คนในชุมชน

สร้างจิตสำนึกร่วมกันสู่การปฏิบัติเป็นกิจวัตร ปลูกฝังคุณค่าของน้ำตั้งแต่ระดับในโรงเรียนไปจนถึงชุมชน ทำให้เกิดวินัยในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ช่วยให้การประหยัดน้ำในชุมชนเป็นรูปธรรม

แหล่งที่มา : [http://www.thaihealth.or.th/Content/30981-4%20วิธีรัก\(ษ์\)น้ำ%20จากชุมชนสู่ครัวเรือน.html](http://www.thaihealth.or.th/Content/30981-4%20วิธีรัก(ษ์)น้ำ%20จากชุมชนสู่ครัวเรือน.html)

ค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2560 โดยส่วนส่งเสริมการจัดการ